

Teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi önemli

Ayhan Kırbaş,
PETFORM Yönetim Kurulu Başkanı

Türkiye doğal gaz iletim sisteminin hızlıca esnek bir hal alması ve ticaret merkezi olmamız açısından çok oyunculu, likit bir yapıya ulaşılabilmesi için yerli ve yabancı özel sektör temsilcilerinin yatırım programlarına daha fazla dahil edilmesi gerekmektedir

Kovid-19 sebebiyle tüm dünya ülkeleri gibi ülkemiz de olağanüstü bir sürecin içerisinden geçiyor ve tüm sektörlerde olduğu gibi enerji sektöründe de derinden hissedilen olumsuzluklar var. PETFORM kurulduğu tarihten bu yana hem arama-üretim sektörünün hem de doğal gaz piyasasının geliştirilmesinde önemli sorumluluklar üstlendi, PETFORM Yönetim Kurulu olarak Kovid-19 sürecinde de sektörün karşılaştığı olumsuzlukların atlatılması bakımından omuzlarımızda ciddi bir sorumluluk hissettik. Salgınla mücadele sürecinde hem enerji sektörü hem de derneğimiz ülkemizin enerji tedarikinin kesintisiz bir şekilde sürdürülmesi amacıyla çalışmalarına hız kesmeden devam etti. Türkiye'nin makroekonomik görünümü dikkate alındığında enerjinin, özellikle ham petrol ve doğal gaz ithalatının cari açığın en önemli nedeni olduğunu görüyoruz. Arz güvenliğinin ekonomik ve sürdürülebilir bir fiyattan tesis edilebilmesi için arama-üretim sektöründe yatırım iklimini geliştirmek ve daha çok rezerv bulabilmek adına sektörümüzdeki teşvik mekanizmalarının geliştirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Cumhurbaşkanımız Sn. Recep Tayyip Erdoğan'ın Mart ayı içerisinde açıkladığı Ekonomik Reformlar Paketi'nde de arama-üretim sektörüne ilişkin "yatırım ortamı iyileştirilerek yatırım güvencesinin daha da artırıldığı bir piyasa oluşturulacaktır." ifadesi bu kapsamda oldukça önemlidir. Önümüzdeki dönemde yatırım ortamının iyileştirildiği bir senaryoda daha fazla yerli ve yabancı sektör paydaşının ilgisinin ülkemize odaklanacağına inanıyoruz.

Özel sektör daha fazla rol almalı

Doğal gaz sektöründe ise, Türkiye'nin 58 milyar metreküp seviyesinde bulunan uzun dönemli ve petrol fiyatlarına endeksli doğal gaz kontratlarının yaklaşık 16 milyar metreküplük kısmı içinde bulunduğumuz 2021 yılında sona eriyor. Bu durumun sektörün gidişatı ve doğal gaz maliyetleri açısından belirleyici olması bekleniyor. Ülkemiz doğal gaz talebinin yakın gelecekte 50-55 milyar metreküp seviyesinde olacağı ve bölgemiz doğal gaz piyasasında da bir arz sıkıntısının bulunmadığı varsayımından hareketle, söz konusu kontratların yenilenmeleri halinde, piyasa isteklerine uygun koşullar içermeleri gerektiğini düşünüyoruz. Açıklanan Ekonomi Reformları Paketi'nde, "Doğal gaz piyasası yeniden yapılandırılarak rekabetçi serbest bir piyasa geliştirilecektir" ifadesi oldukça önemlidir. Bu kapsamda, özel sektörün yeni dönemde daha fazla rol alabilmesi ve farklı gaz kaynaklarına erişebiliyor olması oldukça önem arz ediyor. Ancak, bu şekilde, Türkiye kendi iç piyasasını liberal dinamiklerle tesis ederek, oluşan global faydalardan daha fazla yararlanabilecektir.

Doğal gaz pazarında artık alıcılar etkili

Global doğal gaz piyasalarında, günümüzde satıcılar tarafından domine edilen ve fiyatların uzun dönemli kontratlarla belirlendiği piyasalardan ziyade, artık alıcıların etkili olduğu ve piyasa tabanlı fiyatlama üzerinden alım yaptıkları piyasaların varlığını görüyoruz. Ülkemizin bu dönemde uzun dönemli kontrat hacminin yaklaşık yüzde 28'sinin bitecek olmasının hem ülkemizin hem de sektörümüzün kapsamlı kazançlar elde etmesi için oldukça önemli olduğunu öngörüyoruz. 2021 sonrası doğal gaz piyasamızın gelişimi için çok kritik bir dönem ve Karadeniz rezervimizin yeni kontrat müzakerelerinde ülkemizin elini güçlendireceğine, yeni keşifle birlikte ülkemizdeki gaz arz çeşitliliğinin ve güvenliğinin artırılacağını, bu sayede ülkemizin daha esnek ve kısa vadeli kontratlara sahip olabilme şansının ortaya çıkacağına inanıyoruz. Bununla birlikte, çıkarılacak yerli gazın bölgemizde spot ihracat gibi yeni ticari faaliyetlerin de önünü açabileceğini ve ülkemiz piyasa oyuncularının bölgesel ticari imkânlara ulaşabileceğini düşünüyoruz.

BOTAŞ'ın yeniden yapılandırılması önemli

Ülkemizde bir doğal gaz ticaret merkezinin (trading hub) kurulması yönünde gerçekleştirilecek çalışmalar ve atılacak adımlar son derece önemlidir. "Doğal Gaz Ticaret Merkezi (Hub)", birden fazla tedarikçiden gelen doğal gaz tedarikinin bir merkezde toplanıp, daha sonra birden fazla talep edene dağıtılması mekanizmasıyla kurgulanan ticaret alanıdır. Avrupa örneklerinden hareketle, likit ve derinliğe sahip ticari hublarda dört temel unsur bulunmaktadır: gelişmiş bir fiziki altyapı, gelişmiş bir mevzuat altyapısı, bağımsız iletim sistem operatörü, serbest piyasanın ve ticaretin önünü açacak reformlar. Türkiye, bulunduğu coğrafya ve yaşanan gelişmeler itibariyle doğal bir gaz ticaret merkezi konumundadır. Bu sebeple doğal gaz piyasasında gelişmiş bir yapıya sahip olmak ve güncel projelere dâhil olabilmek adına bazı planlamaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Gelişimin sağlanması adına BOTAŞ'ın yeniden yapılandırılması, rekabetin artırılması, piyasa bazlı fiyatlandırma ve serbest piyasanın ve ticaretin önünü açacak reformlar gibi bazı atılımların yapılması gerekmektedir. Bununla beraber Türkiye doğal gaz piyasasında çok ciddi atılımlar da yapılmıştır. Bunlardan ilki, Türkiye doğal gaz piyasası gelişmiş bir mevzuat yapısına sahiptir. İkinci önemli gelişme de fiziki altyapının tesisinde yaşanmıştır. Bakanlık tarafından ciddi yatırımlar yapılmış, bu kapsamda BOTAŞ sistem bakımlarını ve yedeklemelerini yaparak mevcut altyapıyı güçlendirmiş, bununla beraber bir taraftan LNG terminallerinin kapasiteleri arttırılırken, diğer yandan FSRU tesisleri, Tuz Gölü gibi yeni yatırımlar da kademeli olarak hızla devreye alınmıştır. Bir yandan altyapı yatırımlarını gerçekleştirirken, diğer taraftan da iletim sisteminin bölgelerarası gaz taşımasına yönelik ciddi çalışmalar da yürütülmektedir. Yaratılan bu olumlu arz ikliminde an itibariyle yatırımların büyük bir bölümü devlet eliyle yapılmaktadır. Türkiye doğal gaz iletim sisteminin hızlı bir şekilde esnek bir hal alması ve ticaret merkezi olmamız açısından çok oyunculu, likit bir yapıya ulaşılabilmesi için yerli ve yabancı özel sektör temsilcilerinin yatırım programlarına daha fazla dahil edilmesi ve bu yönde teşvik çalışmalarının oluşturulması gerekmektedir. Piyasa oyuncuları piyasanın ivme kazanması için en önemli unsurun serbest piyasanın ve ticaretin önünü açacak reformlar olduğunu düşünmektedir. Bir ticari hub'ın likit olabilmesi için mümkün olduğunca çok kontratın el değiştirmesi, bunun için de sistemde mümkün olduğunca çok şirketin ticaret yapabilmesi gerekmektedir. Sistemde sadece fiziki gaz taşıtan şirketler değil, finansal kuruluşlar, endüstriyel şirketler, santraller, üreticiler gibi aktörler de ticaret yapabildikleri için ticari hublar çok daha hızlı derinleşebilirler. Bunun için tezgah üstü piyasalar (OTC'ler) ve borsaların kurulması önem arz etmektedir. Bu kapsamda, EPDK tarafından çalışmaları yürütülen ve 2021 yılının Ekim ayında devreye alınması planlanan Vadeli Gaz Piyasasının hayata geçirilmesi piyasamızın gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Son yıllarda dünyada çevre bilincinin gelişmesine paralel olarak iklim değişikliği ile mücadele kapsamında "sıfır karbon" politikalarının benimsendiğini görüyoruz.

Avrupa Komisyonu'nun 2019 yılında açıkladığı Yeşil Mutabakatı'nın ana hedefi iklim değişikliği ve çevresel hasarlara karşı mücadele etmektir. Mutabakat kapsamında Avrupa Birliği, çeşitli çözümlerle yatırım ve istihdam fırsatları yaratarak kendisine rekabet üstünlüğü kazandıracak yeni bir ekonomik büyüme stratejisi de ortaya koymaktadır. Karbon salınımı hedeflerine ulaşabilmek için kademeli olarak yeni sektörel kriterler, vergiler ve iş modellerinin uygulanması gündemdedir.

Petrol ve gaza yatırım devam edecek

AB, 2020 yılında 69 milyar dolar ile ihracatımızdan yüzde 41 oranında pay almakta olup toplam ihracatımızda ilk sırada yer almaktadır. Bu nedenle Yeşil Mutabakat ile getirilen düzenlemeler ekonomik konjonktür açısından büyük önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalar toplam karbon salınımı kaynağının AB'de yüzde 75'inin, Türkiye'de ise yüzde 70'den fazlasının enerji sektöründen kaynaklandığını göstermektedir. Petrol ve gaz endüstrisinde ise küresel emisyon değeri yüzde 18 olarak tespit edilmiştir. Daha temiz enerji için petrol ve doğal gaz şirketleri bir yandan fosil yakıtları enerji sisteminde tutarken diğer yandan çevresel taahhütlerini yerine getirmek zorunda kalacaktır. Her ne kadar bazı petrol ve doğal gaz şirketleri yenilenebilir enerjiye geçiş yapsa da mevcut öngörüler fosil yakıtların birincil enerji kaynağı içindeki önemini koruyacağına işaret etmektedir. Bunların başında Avrupa'da kömürle çalışan elektrikli ve nükleer santrallerin aşamalı olarak faaliyetlerine son verecek olması, ABD'deki kömür kullanımının hızla düşmesi, Çin'in doğal gazla çalışan elektrik santrallerinin kullanımını artırma hedefi ve özellikle Asya kaynaklı LNG talebindeki artışın devam edeceğine dair öngörüler yer alıyor.

Dolayısıyla, artan enerji talebi de göz önünde bulundurularak küresel enerji talebini karşılamada kritik bir rol oynayan petrol ve doğal gaz sektörüne yönelik yatırımların devam ettirilmesinin gerektiği düşünülmektedir.

Daha düşük karbonlu ve sürdürülebilir bir gelecek için mevcuttaki güvenilir ve uygun fiyatlı enerji kaynağı olan petrol ve doğal gazın göz ardı edilmesi enerji dönüşümünü zorlaştıracak ve maliyetleri artıracaktır. Kaldı ki, dünya genelinde birçok hükümetin gündeminde yer alan doğal gaz şebekesine düşük ve sıfır karbonlu hidrojen enjeksiyonu doğal gaz tedarikini güçlendirecek bir etkiye sahip olacağı değerlendirilmektedir. Hidrojen enerji sistemi, dünyanın ihtiyacı olan enerjiyi çevreyi kirletmeden ve sürdürülebilir olarak sağlayabilecek en ileri teknoloji olarak kabul edilmektedir. Bugün, doğal gaz ve petrol dâhil olmak üzere çok çeşitli yakıtlardan hidrojen üretilebilmektedir.